

Jus Canonicum In V. Libros Decretalium Distributum

novâ Methodo explicatum, Omnibus Capitulis Titulorum (qui in Antiquis, & novis Libris Decretalium continentur) promiscuè & confusè positis, in ordinem doctrinæ digestis. Adjunctis Aliis Quæstionibus Connexis, Quæ Ad Plenam Cujusque Tituli, Aut Materiæ Cognitionem, Et Expositionem Pertinent. ...

Respondens Libro tertio Decretalium, In Quo De Obligationibus, Beneficiis, Aliisque Juribus Clericorum sæcularium, & Regularium agitur ...

Pirhing, Ehrenreich

Dilingae, 1676

Titulus L. De Ne Clerici, vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98275](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98275)

tionis extenditur etiam ad eos, qui ad prædicta faciendi, auxilium, consilium, vel favorem dant: à qua absolvi nullatenus possunt, nisi prius, tam Judicæ Ecclesiastico, cujus cognitio fuit impedita: quam parti, quæ turbata fuit, in prosecutione juris sui integrè fuerit de injuria, damnis, expensis, & interesse satisfactum. Ex quo inferit *Gl. hic V. Satisfactum*; quòd non sufficiat cautio, si per pignus, si per fidejussores: sed requiritur plena satisfactio. Non est autem hæc excommunicatio reservata Papæ, ideòque post præstitam satisfactionem, poterit reus ab Ordinario absolvi, *Gl. fin. hic*.

Porro hæc excommunicatio inclusa est in censura XIII. & XIV. Bullæ Cænæ, quæ est contra impedientes jurisdictionem Ecclesiasticam, vel Ecclesiasticos Judices illâ utentes, ut notat *Suar. dis. 23. de censur. Sec. 4. num. 4.* de quibus idem videri potest *dis. 21. Sec. 2. num. 74. & 2. seqq.* quare in Bulla Cænæ est reservata Papæ.

XCVI. Præterea in *c. Eos qui; 5. & ult. h. t.* in 6. decernitur: Eos, qui temporale dominium obtinent, si suis subditis prohibeant, ne Prælati, aut Clerici, seu personis Ecclesiasticis quicquam vendant, aut emanent aliquid ab eisdem, vel panem coquant, aut alia obsequia exhibeant, ipso facto, esse excommunicatos, cum tali in derogationem Ecclesiasticæ libertatis præsumantur. Nam quamvis tales prohibitiones directè, & expressè non sint contra humanam societatem: verè tamen, & in effectu sunt, & fiunt in fraudem dictæ libertatis, quæ saltem indirectè tali modo impeditur, juxta *reg. jur. ult. in 6. Certum est, cum in Legem committere, qui Legis verba complectens, contra Legis nititur voluntatem, Suar. cit. dis. 21. Sect. 2. num. 93. in fine.* Et *Glos. hic in fine casus* generalem regulam tradit, quòd prohibitio directæ ad subditos, ex qua indirectè præjudicatur Clericis, quoad ipsorum libertatem, non tenet.

Porro hæc excommunicatio etiam lata est ex parte, in Bulla Cænæ Domini in censura; XV. & Papæ est reservata, ubi tamen solum excommunicantur facientes, vel servantes statuta Ecclesiasticæ libertati contraria. At verò in hoc cap. ult. excommunicantur, non solum, qui Lege latâ statuunt aliquid contra libertatem Ecclesiasticam: sed etiam, qui sine Lege, vel statuto, prædicta obsequia prohibent exhiberi Clericis, quamvis non incurrant censuram Bullæ Cænæ Papæ reservatam. *Suar. cit. dis. 23. Sec. 4. num. 25.* Quomodo autem Principes Sæculares condentes Legem, vel Statutum prohibens, ne subditi eorum alienent bona immobilia in Ecclesias, ipso facto, incurrant excommunicationem, efficaciter probetur, ex hoc *c. ult.* ostensum est supra *Lib. 1. Tit. 2. sect. 2. §. 2.*

XCVII. Denique in Concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III. cap. 24. quod refertur in *c. Quia plerique; 8. h. t.* statuitur, quòd Prælati, qui procuratione, vel servitio impendendo Legato, vel alteri, plus extorquent à subditis, quam impendant, & sic in aliorum damnis lucra sectantur, sic extorta restituere debent, & tantundem pauperibus dare, sunt cogendi: Superior verò, apud quem querela de hoc deposita fuit, si negligens fuerit in executione hujus Statuti, canonicè puniri debet. Ratio est, quia nemo, cum damno alterius, lucrum querere debet, *Gl. hic in notatis.* Non obstat, quòd in *c. Procuraciones; 23. de censur.* statuitur, ut si quid, nomine procurationis, indebitè acceptum sit, tantundem detur Ecclesiæ, à qua acceptum est: hic verò jubetur tantundem dari pauperibus: nam res Ecclesiarum, & Clericorum sunt pauperum; quia tempore necessitatis pauperibus sunt erogandæ, *c. ult. caus. 16. quæst. 1. junct. Glos. V. Quicquid.* Deinde ibi gravata fuit Ecclesia, hic verò gravati sunt singuli Clerici in particulari. *Abb. incit. c. Quia plerique; nu. 6. Extra Glos. solvitur.*

TITVLVS L.

NE CLERICI, VEL MONACHI SÆCULARIBVS NEGOTIIS SE IMMICEA NT.

Postquam in superioribus Titulis actum est de iis, quæ competunt Clericis, siue Sæcularibus, siue Regularibus, ratione statûs sui: nunc tractatur de his, quæ ipsis sunt prohibita, & statum eorum dedecet. Porro negotium sæculare dupliciter accipitur, ut notat *Abb. ad Rubr. h. t.* Primò, largè, seu latè, ita, ut sæculare negotium dicatur, quicquid agitur ex carnali concupiscentia, non subiectâ rectæ rationi, quando scilicet sæculariter vivitur, id est, secundum Sæculum, seu Mundum, & carnem: non autem secundum DEUM, & Spiritum: & hæc prohibita sunt etiam Laicis, & multò magis Clericis. Secundò, accipi potest negotium sæculare magis strictè, pro eo negotio, quod pertinet ad Rempubicam mundanam, seu homines sæculares, & permissum quidem est Laicis: non autem Clericis, & de huiusmodi sæcularibus

TOMVS III.

Yyy y

nego-

negotiis ait Apostolus 2. ad Timoth. 2. *Nemo militans DEO implicat se negotiis secularibus*, & in l. Placet; 17. C. de Episcop. & Cleric. dicitur: *Nihil commune Clerici cum publicis actionibus, vel ad Curiam pertinentibus, cuius corpori non sunt annexi, habeant.* Et de his negotiis in hoc Titulo agitur, qui extat etiam in Sexto.

§. I.

Quanam negotiatio Clericis Sacularibus, & Regularibus sit permessa, vel prohibita?

Notandum primò. Duplicem esse negotiationem, prout sumitur ex c. *Eiciens*; 11. dis. 88. Una est improprie dicta, quando res empta, & per industriam, aut artem mutata, & melior reddita venditur, lucri faciendi causâ: ut, si ex lana empta conficiantur panni, & vendantur: vel si ex hordeo fiat cerevisia, vel ex ferro empto fiant gladij: vel si empti boves saginentur, vel equi empti educantur, ac postea vendantur. Altera est negotiatio proprie dicta, in qua res, seu merces emuntur, vel alio titulo oneroso acquiruntur, ut vinum, frumentum &c. & non mutata carius venduntur, ad lucrum comparandum; quæ negotiatio etiam mercatura appellatur. *Molin. tract. de iustit. dis. 339. n. 2.*

Notandum secundò. Non solum prior: sed etiam posterior, & proprie dicta negotiatio secundum se licita est, & moraliter bona, ac Reipubl. utilis; & necessaria, si debite fiat, & ad bonum finem ordinetur, c. *Fornicari*; 10. & c. *Quoniam*; 12. dis. 88. tum quia iustum pretium rerum non consistit in indivisibili: sed latitudinem quandam habet, intra quam res minore pretio empta, iuste pluris postea vendi potest: tum quia rerum pretia, ob temporum, & locorum varietatem, rerum abundantiam, aut penuriam, multitudinem, aut paucitatem emptorum, & alias circumstantias mutantur, augentur, vel decrescunt. Veruntamen per accidens, quia occasionem præbet mendacijs, & fraudibus, ac injustitijs; ob inordinatam questus cupiditatem, vel ex alijs circumstantijs, vitio negotiantium, sæpe potest reddi mala, & illicita, ut notavit *Molin. cit. dis. 339. nu. 3. concl. 1. n. 4. & §. & concl. 2. n. 6.*

II. Assertio 1. Negotiatio merè lucrativa, quâ aliquid emitur principaliter, ad hoc, ut immutatum carius vendatur, est prohibita Clericis, & Religiosis, quamvis actus non sit invalidus. *Molin. tract. 2. de iustit. dis. 342. n. 1. conclus. 1. & Less. lib. 2. de iustit. c. 21. n. 4. & alij Theologi, & Canonistæ communiter.* Idque statutum habetur in c. *Consequens*; 2. dis. 88. ubi Gelasius Papa ait, *Clericis ab indignis questibus abstinendum, & ab omni cuiuslibet negotiationis ingenio cessandum &c.* Idem patet ex c. *Negotiatorem*; 9. & c. *Fornicari*; 10. ead. dis. ubi dicitur, *antequam Ecclesiasticus quis sit, licet ei negotiari, facto jam non licet.* & c. *ult. de vita, & honestate Clericorum.* Ac denique in c. *Secundum*; 6. in princ. h. t. Papa Alexander III. sub interminatione, seu comminatione

ne anathematis, id est, excommunicationis, prohibet, ne Monachi, vel Clerici, causâ lucri, negotientur. Ratio prohibitionis est, tum quia non decet, Clericos, sive Sculares, sive Regulares, lucris terrenis captandis inhiare: tum quia negotiatio exposita est multis periculis perjurij, fraudum, & injustitiarum: tum quia curis temporalibus implicat, & rebus spiritualibus avocat: tum denique quia Clerici debent abstinere, non solum ab ijs, quæ sunt secundum se mala: sed etiam ab ijs, quæ habent speciem mali, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 4. ad 3.*

III. Excipitur primò. Nisi Clericus semel tantum, sive unâ, vel alterâ vice negotiaretur, tum enim non peccaret, saltem graviter; quia negotiator, seu mercator quis dicitur, non ab uno, vel altero actu, sed ab actibus frequentatis, sicut nec venator, vel piscator dicitur, nec aleator, qui semel tantum, vel iterum: sed qui sæpius talem actum exercet. *Ugolin. de Offic. Episc. c. 13. §. 1. num. 3. & §. 16. num. 1. Barbof. in cit. c. Secundum; n. 2. h. t.*

Excipitur secundò. Si Clerici, vel Religiosi, propter necessitatem negotientur, quia alio medio vitam sustentare non possunt, tunc enim excusantur à culpa; quia necessitas non habet Legem. *Gloss. in tit. c. Negotiatorem; dis. 88. & cit. c. Secundum; 7. causâ lucri; & ibid. Abb. nu. 1. Navarr. lib. 3. Consil. 3. n. 1. de vita, & honest. Cleric. & alij communiter.*

Excipiunt tertio. Plures Dd. non esse prohibitum, saltem sub gravi peccato, Clericis, & Religiosis negotiationem, etiam proprie dictam, si non per se ipsos: sed per alios eam exercent, qui totam industriam præstent, ut si tradant pecunias Laico, vel societatem ineant cum alio, uno, vel pluribus, ut illi soli negotientur; tum quia tunc cessat ratio prohibitionis, quia negotiatio per alium facta non ita distrahit animum, & peccata, quæ commiserit is, per quem fit negotiatio, non imputabuntur Clerico: modo pecuniam solum ad licitam tradiderit negotiationem, tum quia Jure Canonico videtur solum esse prohibitum, ne Clerici, per se ipsos negotientur, ut colligitur ex *Clement. 1. de vit. & honest. Cler. Molin. cit. dis. 342. num. 13. Less. c. l. num. 6. in fine; Laym. lib. 3. tit. 4. c. 17. §. ult. n. 40. in fine.* Qui tamen addunt, hunc negotiandi modum per alium, non esse decentem, seu convenientem statui Clericorum, ideòque id fieri non debere, nisi iusta aliqua causâ, videlicet necessitate familiaris excuset, vel consuetudo Regionis id permittat. Unde alij absolute negant, Clericos per alios negotiari posse; quia prohibitum est ipsis, ne lucri causâ negotientur, quod habet locum, si per se, sive per alios negotientur; *Quod enim quis facit per alium, perinde est, ac si faciat per seipsum.* *Reg. jur. 72. in 6. Ugolin. cit. c. 13. §. 17. n. 1.*

IV. Assertio 2. Negotiatio etiam improprie dicta, quando aliquid emitur, ut mutatum postea vendatur, prohibita censeri debet Clericis, & Religiosis.

ligiosis, tanquam minus decens eorum statum. *Mol. cit. dif. num. 6.* Veluti si Clericus uvas emat, ut vinum ex ijs per famulos ad id conductos exprimat, & postea vendat; vel si lanam emat, ut per artifices ad id conductos, pannos ex illis conficiat, quos postea vendat; tales enim negotiationes proximè accedunt ad negotiationes propriè dictas, seu mercaturas, ideòq; per episcopiam quandam censendæ sunt, etiam esse prohibita. *Mol. c. l. ubi n. 7. & 8.* plura exempla adfert.

V. Excipi debet, si Clerici pecora emant, eaque in suis prædijs nutrant, & postea vendant; vel si fœrus, lac, lanam talium animalium vendant, id enim licitum est. Vel si cerevisiam ex hordeo, vel tritico propter agrorum conficiant, vel ex proprijs vineis vinum exprimant, & postea cerevisiam, vel vinum cum lucro vendant; hæc enim sunt Clericis, & Religiosis licita, cum sint fructus, vel quasi fructus propriorum fundorum; quamvis non deceat, ut in ipso Monasterio, vel domo propriâ forum frumentarium, vel tabernam erigant. Præterea licitè etiam possunt Clerici materiam aliquam emere, ex eaque proprio labore manuum, arte factum aliquod conficere, & postea vendere, id enim non est negotiari. Sic enim olim Monachi retia, corbes, & stercas texebant, & postea vendebant, ut ex pecunia se sustentarent, & S. Paulus scenofactoriam exercebat, *Act. 18. Molin. cit. dif. num. 16. & 17. Less. c. l. nu. 5. Laym. c. l. n. 40.*

VI. Assertio 3. Prohibitum est etiam, ne Monachi, seu Religiosi à Clericis, vel Laicis, suo nomine, firmas habeant (hoc est, alienas possessiones, seu prædia, aut agros conducant, sive à Clericis, sive à Laicis) neque Laici Ecclesias ad firmam (sive conductas) teneant. *cit. c. Secundum; in fine h. t.* Ratio est, quia conducere aliena prædia, proprio nomine, suspicionem præbet cupiditatis, & avaritiæ, & quasi negotiatio est: tum quia Religiosi nihil proprium habere possunt: sed nomine Monasterij sui, ex causa necessitatis, si propria prædia non sufficiant, non prohibeatur Religiosi conducere aliena, ut docet *Gl. hic V. Firmas; & Abb. ibid. n. 2.*

Potro quamvis Clerici Sæculares possint conducere aliena prædia, quæ colunt, ad suam suorumque necessariam sustentationem, solvendo certam partem fructuum, vel pensionem pecuniariam ex illis; ideòque in secunda parte *cit. c. secundum*; nulla fit mentio de Clericis Sæcularibus: non tamen possunt illa prædia conducere, eo animo, ut fructus vendant lucri causâ, & ita quæstum faciant; quia id expressè prohibitum est in Concilio Carthegin. III. quod refertur in *c. 1. & c. Placuit; 3. caus. 21. quest. 3. & in c. ult. dif. 86. & ibi Gl. V. Conductiones; Molin. cit. dif. 342. num. ult. Less. cit. c. 21. num. 6.* Sed neque Laici Ecclesiam ad firmam, sive conductam, tenere possunt, ut habetur in *cit. c. Secundum; in fine h. t.* Nam Ecclesia non potest obventiones, decimas, & similia locare Laicis, ne videantur habere administrationem Ecclesiæ, cum Laici nullam dispositionem de rebus Ecclesiasticis habere debeant, *Gl. fin. in cit. c. Secundum*; quamvis fructus temporales, & decimarum, Laicis locati possint. *Abb. in cit. c. in fine*, ubi etiam addit, ob imminentem magnam necessitatem, posse Laico concedi Ecclesiam, non ut ipse eam regat: sed ut per alium eam regi procurat. *Fagnan. ibid. n. ult.*

Tomus III,

VII. Notandum hinc præterea. Primò. Si Clericus emit res necessarias ad se, suamque familiam alendam, v. g. per totum annum, potest ea, quæ ex emptis supersunt, licitè vendere, etiam carius, quàm emerat, & cum lucro, pretio tunc corrente, & sine periculo prohibitæ negotiationis; quia ad economicam gubernationem hoc spectat. *Mol. cit. dif. 342. num. 14. Ugolin. cit. §. 16. n. 2. in §. except.* apud quem plura de hoc videri possunt.

Notandum secundò. Licitum est Clericis, & Religiosis artificium aliquod exercere, ad victum, & vestitum sibi parandum, aur orium fugiendum: modò ideo non omittant, ea præstare, ad quæ ex Clericali Officio tenentur, & dummodo artificium sit honestum, & non turpe, vile, aut sordidum, ac indecens statum Clericalem, uti sumitur ex *Clement. 1. de vita, & honest. Cleric.* Cujusmodi sunt opificia Coriarij, lannionis, & alia hujusmodi: item conficere chartas lutorias, taxillos, & arma bellica &c. *Mol. cit. dif. n. 16. Ugol. cit. c. 13. §. 18. n. 1.* Idque constat ex *c. Clericus; 3. & c. seq. dif. 91. & ex c. 1. de celebr. Miss.* ubi permittitur Clericis, rurale opus exercere. Veruntamen solius lucri causâ, non debent Clerici, vel Religiosi artificium exercere, cum id habeat speciem avaritiæ, *Abb. in cit. c. Secundum; 6. n. 1. h. t.*

§. II.

An omnibus Clericis interdicta sit negotiatio, & quam pœnam incurrant Clerici, & Religiosi, qui in casibus non permisis negotiantur?

VIII. Ad primam quæst. respond. Certum est, negotiationem esse prohibitam Clericis in sacris Ordinibus constitutis: imò etiam in minoribus, si competens Beneficium habeant: alijs verò non Beneficiatis non esse prohibitum, plures docent, *Abb. inc. 1. n. 12. in fine h. t. Ugolin. cit. c. 13. §. 16. num. 1. Less. cit. c. 21. num. 4. arg. c. 1. De postulando*; ubi Clerici in Minoribus prohibentur esse advocati, coram sæculari Judice, si stipendijs Ecclesiasticis sustententur; ergo à contrario sensu, si stipendia hujusmodi, adeòq; Beneficium non habeant, possunt esse Advocati. Verùm oppositum probabilius est, quod docet *Anton. de Butrio*, apud *Fagnan. inc. 1. num. 83. & pluribus seqq. h. t.* tum quia Canones generaliter, & indistinctè prohibent negotiationem Clericis omnibus, sive sint Beneficiati; sive non: tum quia ratio prohibitionis etiam procedit in Clericis Minorum Ordinum, non Beneficiatis, quia scilicet nemo militans DEO implicat se negotijs sæcularibus: at etiam Clerici non Beneficiati: sed Clericali saltè consurâ initiati fiunt milites cœlestis militiæ, *c. Christianis, 12. caus. 11. qu. 1. & ibi Gl. V. Cœlestem militem*; ergo etiam illis prohibita est negotiatio: modò congruam sustentationem habeant, sive ex Beneficio Ecclesiastico, sive ex bonis patrimonialibus. Nec obstat, quòd in *c. 1. h. t.* negotiatio prohibeatur Ministris Altaris Domini; nam etiam Clerici inferiores sunt Ministri Altaris, licet non ita proximi, & immediati, sicutij, qui in sa-

Yyy y 2

in sacris sunt. Neque valet argumentum ab advocacione ad negotiationem; quia munus advocandi valde utile est Reipubl. Negotiatio verò non ad publicam utilitatem: sed privatum lucrum plerumque ordinatur. *Fagnan. in cit. c. 1. num. 93. & 96. h. t.*

IX. Ad secundam quæst. respon. Clerici, & Religiosi, qui in casibus jure non permittis, negotiantur, inprimis debent excommunicari, juxta c. *Secundum*; 6. h. t. ubi prohibetur illis negotiatio, sub pœna excommunicationis, non latæ, sed ferendæ; quia sub comminatione fertur. Unde colligunt Dd. negotiationem illis esse prohibitam, sub peccato mortali; quia major excommunicatio non debet inferri, nisi propter mortale crimen, & contumaciam, ut constat ex c. *Nemo*, 41. & c. *seq. caus. 11. q. 3.* Est autem hic sermo de negotiatione propriè dicta, seu mercaturâ, *Fagnan. in cit. c. Secundum*; num. 8. Secundò multò magis possunt Clerici negotiatores suspendi ab officio: imò etiam deponi à gradu, & Ordine Clericali, ut constat ex c. 1. & *seqq. caus. 14. q. 4.* Tertiò. Ex rebus, in quibus negotiantur, tenentur Clerici solvere vectigalia, & portitoria, sicut Laici: imò etiam ex alijs bonis proprijs, si ter moniti ab Episcopo non abstineant, juxta c. *ult. de vita, & honest. Cleric. & dictum supra Tit. 1. num. 27. & seq.* Verùm ad hoc, ut Clerici teneantur solvere hujusmodi onera, ac tributa, ex rebus, quas negotiando vendunt, vel permutant, non requiritur, ut præcedat trina monitio; quia nec Ecclesia, nec Principes sæculares intenderūt, illos eximere à solvendis vectigalibus, ac tributis in negotiationibus, ipsis Jure Canonico prohibitis, & quæ ex natura rei eos non decet, adeoque nunquam fuerunt immunes ab hujusmodi tributis, neque eos Ecclesia in hac parte defendit, ut constat ex *Clement. Præsenti*; 3. de censib. *Mol. cit. dis. 342. n. 5.*

X. Quartò. Omnia acquisita à Clericis Sæcularibus, vel Regularibus per negotiationem illicitam, tam ex rebus Ecclesiasticis: quàm patrimonialibus, vel alijs contra SS. Canones (cujusmodi sunt, quæ Clerici perceperunt ex Beneficijs illegitimè possessis, vel ex Officijs, aut actibus ipsis Jure Canonico prohibitis, vel etiam ex ludis illicitis) quæ post obitum ipsorum extant, vel quibus in vita sunt privati, ubique gentium, tanquam spolia pertinent ad Fiscum, seu Cameram Apostolicam, etiam si facultate testandi accepta, testati fuerint, juxta Constitutionem Pij V. anno 1560. Nonis Novembris editam, quæ incipit Decens; & habetur apud Redoanum de spolijs Clericorum, quæst. 2. nu. 5. & *Azor p. 2. lib. 8. c. 2. qu. 1.* Porro probabilius est, quòd bona ex illicita negotiatione acquisita, priusquam personæ Ecclesiasticæ, vel eorum successores, ijs per sententiam Judicis condemnatoriam priventur, in foro conscientie possint retinere; tum quia hæc privatio est pœna delicti, scilicet negotiationis illicitæ, quæ in conscientia non debetur, nisi post condemnationem Judicis. c. *Cum se cum LL. 19. in fine de hæretic.* Tum quia, quod acquisitum est hac ratione, non est acquisitum contra Leges justitiæ specialis, scilicet commutativæ, ex qua oritur obligatio restituendi: sed contra alias virtutes morales, quæ non obligant ad restitutionem. *Ugolin. cit. c. 13. §. 17. num. 3.* Licet contrarium teneat *Azor cit. c. 2. q. 3.* Verùm injustè acquisita, quæ restitui debent ijs, quibus sunt adempta, non

veniant nomine spoliolorum; quia Papa, seu Princeps non censetur tollere velle jus quæsitum alteri, imò nec potest sine causa, *Redoan. c. l. nu. 93. & 101. Azor c. l. q. 7.* In dubio verò, non debent præsumi acquisita esse à Clerico ex illegitima negotiatione; quia dolus non præsumitur, nisi probetur, l. *Merito*; §. 1. ff. Pro socio; *Azor c. l. q. 11. Ugolin. cit. §. 17. n. 5.* apud quos plura de his videri possunt.

§. III.

An Clerici licite possint tractare, & iudicialiter cognoscere causas sanguinis?

XI. De hac re agitur inprimis in c. *Clerici*; §. 1. h. t. in fine, in quo dicitur, quòd Concilium Tolosanum VI. can. 6. (quod refertur etiam in c. *His à quibus*; 30. caus. 23. q. ult.) statuit, non licere Clericis in sacris Ordinibus constitutis iudicium sanguinis agitare, sive exercere; & insuper prohibetur, ne per se, vel per alios, truncationes, seu mutilationes membrorum faciant, nec judicent, inferendas. Quòd si quis tale quid fecerit, honorè privetur, & loco, id est, privati debet officio, seu dignitate, & beneficio, & per consequens deponi, ut explicat *Abb. hic n. 2.*

XII. Idem statutum habetur in c. *Sententiam*; 9. h. t. in princ. quod est desumptum ex Concilio generali Lateran. Can. 18. ubi decernitur, ut nullus Clericus dicat, aut proferat sententiam sanguinis: sed nec vindictam sanguinis exerceat, nec ubique ercetur, intersit. Si quis autem, occasione hujus statuti, Ecclesijs, vel Ecclesiasticis personis dispensum aliquod inferre præsumpserit, per censuram Ecclesiasticam compescatur. Nec quisquam Clericus litteras dicat, aut scribat, pro vindicta sanguinis destinandas. Unde in *Curijs Principum* hæc sollicitudo non Clericis: sed Laicis committatur.

XIII. Pro intellectu harum duarum Decretalium, notandum primò. Episcopi, seu Prelati, & alij Clerici, etiam si jurisdictionem temporalem habeant, non possunt cognoscere causam sanguinis, nec ferre sententiam, condemnando aliquem ad mortem, vel mutilationem membrorum, nec præcipere alijs, ut mortem inferant, vel mutilent, sive membrum amputent, quod quis enim non potest suo nomine, sive per se, nec alieno nomine, sive per alium regulariter facere potest, c. *ult. & ibi Gl. V. Non suo*; 46. *Gl. in cit. c. His à quibus*; 30. *V. Aut inferendæ*; caus. 23. quæst. 8. Sed neque Clerici possunt dicere, aut scribere sententiam mortis, vel mutilationis, nec dare consilium, vel præstare auxilium ad mortem, vel sanguinis effusionem; imò nec interesse talibus actibus, alioquin irregularitatem incurrunt, si ex tali facto mors, vel membri detruncatio, sive mutilatio, sequatur, & deponi debent ab officio, & beneficio, ut constat ex cit. c. *Clerici*; & ibi *Gl. V. Sanguinis*; h. t. sicut enim ista non debent per se exercere, ita nec ad illa præstare auxilium, vel consilium. *Abb. in cit. c. Sententiam*; n. 2. & 3. & n. 11. Idque Jure Ecclesiastico statutum fuit propter horrorem; quia Clerici à Chri-

fit electi sunt ad ministerium salutis, unitatis, & mansuetudinis, c. *Sæpe*; 29. *caus.* 23. q. ult. Ideo iudicium sanguinis eorum statum, & conditionem non decet. *Abb. in cit. c. Sententiam*; num. 2. h. t. Porro si Clericus tantum inter sit iudicio sanguinis, sine ulla cooperatione, non fit ideo irregularis, ita ut deponi debeat, quamvis aliâ ratione debeat puniri, quia interfuit contra præceptum SS. Canonum, *Gl. in cit. c. Sententiam*; *V. Sanguinis*; in fine *Abb. ibid.* n. 6.

Notandum secundò. Hæc Constitutio prohibitoria, & pœnalis locum habet, non solum in Clericis in Sacris, seu Majoribus Ordinibus constitutis: sed etiam in non Sacris, seu Minoribus, si Beneficiarii sint, ut patet ex cit. c. *Sententiam*; ubi universaliter dicitur: *Nullus Clericus dicet* &c. quia generatim iudicium sanguinis, & cooperatio ad illud, omnes Clericos dedecet, ideoque etiam irregularitatem omnes incurrunt, & ab Officio, & Beneficio deponi debent, nam etiam Clericus in Minoribus deponendus est, ratione delicti, c. *Cum non ab homine*; 10. de *Judic.* *Abb. in cit. c. Clericis*; n. 7. h. t. ubi ait, verbum in sacris ibi positum, sumi debere latè, pro omnibus Ecclesiasticis Ordinibus majoribus, vel minoribus, cum omnes sint sacri: & in cit. c. *Sententiam*; generaliter dicitur, *nullus Clericus*, qui autem generaliter loquitur, neminem excludit, *Abb. ibid.* num. 8. Porro si Judex, vel alius Officialis vellet Clericum etiam in minoribus constitutum cogere, ut sit Minister iustitiæ, vel ad dictandum sententiam sanguinis, vel ut ei interfuit, compelli debet per censuram Ecclesiasticam cit. c. *Sententiam*; *Vers. Si quis autem*; h. t. *Abb. ibid.* n. 9.

Notandum 3. Si Clericus in causa sanguinis recipiat, vel scribat dicta, seu depositiones testium, fit irregularis, si ex tali scriptura sequatur mors, vel membri mutilatio; quia dat auxilium: secus est, si non sequatur, tunc enim non fit irregularis, licet aliter possit puniri; quia factum sibi prohibitum attentavit, *Abb. in cit. c. Sententiam*; n. 13. Multò minus potest Clericus esse Advocatus in causa sanguinis, præsertim pro Actore contra Reum. *Abb. in cit. c. Sententiam*; n. 15. de quo dictum supra *Lib. 1. Tit. 37. de postulando*; n. 11.

Notandum quartò. Potest Clericus cognoscere causam criminalem, vice Episcopi, in qua non imponitur pœna sanguinis: sed detractionis, v. g. in articulo Monasterium, juxta c. *Tue*; & de pœn. *Abb. in cit. c. Si Clericis*; s. n. 11. h. t.

XIV. Præterea in c. *Episcopus*; 3. & ult. h. t. in 6. decernitur, quod Episcopus, vel alius quicumque Prælatum, aut Clericum temporalem, seu sæcularem jurisdictionem obtinens, si homicidium, aut aliud maleficium in territorio suæ jurisdictioni subiecto, ab aliquibus fuerit commissum (quod pœnam mortis, vel mutilationis membri mereatur) potest alicui Laico delegare, sive injungere, ut per hoc veritatem inquirat, & iustitiæ debitum exequatur: nec ideo ipse Episcopus, vel alius Clericus irregularis censeri debet, etiamsi Judex delegatus, secundum iustitiam, contra malefactores ad pœnam sanguinis processerit; nam licet Clericis causas sanguinis agitare non liceat, possunt tamen eas, cum jurisdictionem temporalem obtinent, sine periculo incurrere irregularitatis, alijs delegare.

XV. Notandum hîc primò. Episcopus, vel alius Clericus habens jurisdictionem temporalem, potest etiam specialiter alicui delegare causam sanguinis, ut eâ cognita, iustitiam administret, nec ideo incurrit irregularitatem, *Gl. hîc V. Episcopus*; & *V. Super hoc*. Idque procedit, sive tales Prælati, vel Clerici habeant jurisdictionem temporalem, ratione Ecclesiæ, sive ratione patrimonij. *Frane. hîc n. 2.* Quod si in tali causa appelleretur, ad ipsum Episcopum, vel Prælatum delegantem appellari debet, qui causam hanc iterum alij delegare debet; quia per se ipsum illam cognoscere non potest, *Gl. in cit. c. Clericis*; s. *V. Aut judicent*; in fine h. t. & in c. ult. *V. Episcopus eod.* in 6. Consultum tamen est, ut Episcopus, vel alius Prælatum, habens jurisdictionem temporalem, non specialiter: sed generaliter committat alicui Laico potestatem cognoscendi causas sanguinis, & faciendi vindictam de omnibus malefactoribus. *Gl. in cit. c. Clericis*; *V. Aut judicent*, & *ibid.* *Abb. n. 12.* & ibi *Gl. in cit. c. ult. V. Episcopus*, in addit. eod. in 6.

Notandum secundò. Est hic casus specialis, in quo quis potest per alium, quod non potest per se ipsum, *Gl. in cit. c. 3. & ult. in notat.* & *Gl. fin. h. t. in 6.* & licita sunt quædam in genere, quæ non licent in specie, si nimirum descensus ad specialia occasionem mali inducat, arg. c. *Si Sacerdos*; 2. *junct.* *Gl. V. Nominatim*; de *Offic. Jud. ordin.* *Gl. in cit. c. Clericis*; *V. Aut judicent*; h. t. Porro etsi Judex delegatus ad causam sanguinis, contra iustitiam processerit, id non imputabitur Episcopo, vel Prælato deleganti ad culpam, quia is mandavit, iustitiâ fieri, *Gl. in cit. c. ult. V. Iustitiâ mediante*; h. t. in 6.

§. IV.

Quanam præterea ministeria, aut officia sæcularia prohibita sint Clericis?

XVI. Inprimis Clerici non possunt esse ministri Laicorum, sive negotiorum ipsorum gestores, nec eorum procuratores. Quod si Clerici, postquam ab Episcopo eis publicè denunciatum fuit, ne fiant ministri Laicorum, nec in rebus eorum procuratores existant: id nihilominus facere præsumpserint, & occasione talis administrationis, in re pecuniaria deprehendantur in fraude, indignum est, eis ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari, prout statuitur in c. *Sacerdotibus*; 2. h. t. Nam licet aliàs Ecclesia teneatur Clericos defendere contra oppressiones hujusmodi Laicorum: non tamen debet Ecclesia eis subvenire pecuniâ, vel alio auxilio, in fraude commissâ ab eis in administratione Laicorum; quia tales Clerici fecerunt se indignos auxilio Ecclesiæ, contraveniendo ipsius prohibitioni, *Gl. hîc V. Ab Ecclesia*. Non tamen propterea tales Clerici amittunt privilegium Clericale fori, ita, ut possint ratione fraudis in administratione Laicorum commissa, à Judice sæculari capi, vel ad forum sæculare trahi: eò quod publica denunciatio, seu monitio Episcopi habeat vim trinæ monitionis; quia jura requirunt trinam monitionem ab Episcopo faciendam, ad privilegium fori Ecclesiastici amittendum, ideoque non sufficit unica, etiam peremptoria, c. ult.

Yyy y 3

junct.

junf. Gl. V. Tertio; de vita, & honest. Clericor. Abbas hic num. 7.

XVII. Ubi præterea notandum, Clerici, etiam non Sacerdotes, non debent esse ministri Laicorum, nec famuli domestici eorum, ut colligitur ex *cit. c. 2. h. t.* quod intelligendum est de Clericis in Sacris constitutis, aut Beneficiatis, ut tradit *Abb. hic not. 1.* neque etiam possunt esse procuratores, in rebus Laicorum, *cit. c. 2.* nec quidem extra iudicium, *Glos. ibid. In casu.* Possunt tamen Clerici esse procuratores Laicorum in iudicio coram Iudice Ecclesiastico, saltem in causis Ecclesiasticis; quia id non prohibetur ullo iure: at verò coram Iudice Sæculari esse non possunt, nisi ex charitate, vel amicitia, vel ob causam pietatis, & ad unum, vel alterum negotium: non autem ad omnia negotia, seu causas, procuratores esse possunt, *c. ult. dis. 86. Abb. in cit. c. 2. nu. 2. & 4. h. t.* plura de hoc dicta sunt supra *Lib. 1. Tit. 38. §. 3. & 4.*

XVIII. Secundò in *c. Sed nec, 4. h. t.* (quod est desumptum ex Concil. Lateran. sub Alexandro » III. *c. 12. §. Sed nec Procuraciones;*) prohibetur Clericis, ne procuraciones villarum, aut iurisdictiones » etiam sæculares, sub quibusdam Principibus, viris » sæcularibus, quisquam eorum exercere præsumat, » ita, ut sit Justitiarius eorum, (scilicet Principum, » vel aliorum sæcularium, sive Officialis in Justitia » exercenda, *Abb. hic nu. 2.*) si quis autem contra » hæc venire tentaverit (cum effectu; quia verba, præsertim Legis pœnalis, cum effectu intelligenda sunt, *c. Relatum; 4. de Cleric. non resid. Hostiens. hic. Et » Ioan. Andr. V. eod.*) ab Ecclesiastico Ministerio; seu » Officio deponendus est; quia nemo militans DEO » sæcularibus negotijs se immiscere debet, juxta doctrinam Apostoli 2. *Tim. 2.* Quòd si Religiosorum » quispiam aliquid ex prædictis ausus fuerit attentate, strictius est puniendus; quia, ut ait *Gl. hic V. Districtius;* dignitas personæ aggravat peccatū, *c. Cum quidam 12. de iurejur. & consequenter etiam pœnam.* Ex quo infert *Abb. hic n. 3.* Quòd in pari delicto gravius puniendus sit Religiosus, quàm Clericus Sæcularis, si peccet ex contemptu, vel contra votum, vel publice, cum aliorum scandalo, aliàs secus.

XIX. Tertio, *In c. Clericis; §. 5. Jubemus; h. t.* » Præcipit Papa Alexander III. sub interminatione » Anathematis, seu excommunicationis, ne quis Sacerdos Officium gerat Vicecomitis, aut Præpositi » sæcularis. Si quis autem contra hoc agere præsumperit, & commonitus non destiterit, excommunicationi subjaceat.

Notandum hic primò. Etsi *Abb. in cit. c. Clericis; n. 8. h. t.* putet, quòd nomen Sacerdotis hic latè accipiendum sit, pro Clerico constituto in Sacris; tamen probabilius est, censuram excommunicationis in posteriore parte cap. ferri in solos Sacerdotes; quia pœnæ non sunt extendendæ, *Suar. dis. 23. de censur. Sec. 3. n. 21.*

Notandum secundò. Vicecomes dicitur ille, cui dominus sæcularis committit executionē iurisdictionis suæ, in aliquibus Castris, vel Terris, ut docet *Durand. in specul. lib. 1. pract. c. 3. Tit. de Vicecomite.* Præpositus verò hic dicitur Officialis Laicus, *c. Ex parte 23. in princ. junf. Gl. V. Præpositus; de V. S.* Unde Sacerdotes, qui in Curijs Regum sunt Gubernatores temporales, vel Præsidentes Cancelliarum, incurrunt

excommunicationem hujus Canonis, si sint in tali officio, sine dispensatione Papæ: secus si iurisdictionem temporalem exercent, ut propriam, ratione Dignitatis Ecclesiasticæ, cui est annexa, vel domini temporalis ex se eis competentis, *Suar. c. l.*

Notandum tertio. Etsi Prælatus, vel alius Clericus possit esse Consiliarius Principis Sæcularis: si tamen ab eo quæratür consilium de imponenda pœna mortis, vel mutilationis membrorum, ob delictum aliquod, tum consulere potest, ut reus absolvatur non autem, ut condemnetur ad talem pœnam: modò in causa absolutionis non immineat periculum inferendæ pœnæ talionis actori; nam irregularitas contrahitur etiam ex consilio, *c. Si quis; 8. dis. 50. junf. Gl. V. Consilio;* quòd si agatur solum de levi pœna corporali infligenda, potest consilium dari citra periculum irregularitatis. *Hostiens. in cit. c. Clericis; §. 1. ubi; & Abb. ibid. n. 9. & 10.*

Notandum quartò. Si in Canone dicatur, *Excommunicationi subjaceat,* significatur, excommunicationem, post præcedentem monitionem, infligi ipso jure, seu facto, ut constat ex *c. Si quis suadente; 23. caus. 17. q. 4.* ubi dicitur, *Anathematis vinculo subjaceat,* & tamen communiter intelligitur, quòd sit excommunicatione lata sententiâ, *Gl. fin. in cit. c. Clericis h. t. Hostiens. & Abb. ibid. n. 14.* qui tamen id limitat, nisi verba futuri temporis, non executionem: sed ministerium hominis, sive exercitium actus denotent, ut excommunicetur, tum enim excommunicatio incurritur, non nisi per sententiam Iudicis.

XX. Quartò in *c. Sententiam; §. 9. Nullus quoque h. t.* prohibetur, ne ullus Clericus ruptarijs (hoc est, qui præsumunt machinis bellicis, quæ rumpunt muros, *Ioan. Andr. hic V. eod.*) vel ballistarijs, sive sagittarijs, aut hujusmodi viris sanguinum præponatur: nec Chirurgiæ artem (aut ullam ejus partem) Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos exerceat, quæ adustionem, vel incisionem inducit: nec quisquam ritum cujuslibet benedictionis, aut consecrationis impendat purificationi aquæ ferventis, vel frigidæ, aut ferri candentis; (salvis prohibitionibus de Monomachijs, id est pugnis singularibus unius contra alterū, sive duellis antea promulgatis.)

XXI. Notandum primò. Clericus factis Ordinibus initiatus non debet constitui Dux, vel Capitaneus belli, sive sit bellum iustum, sive iniustum; licet enim Clericus possit interesse bello iusto: & milites hortari ad pugnandum, *c. Sciscitatis; 47. caus. 7. q. 1. c. Igitur; 7. & c. Ut pridem 17. caus. 23. qu. 1.* Non tamen potest esse Dux belli, ordinando acies, dirigendo tormenta bellica, vel similia faciendosque id non convenit mansuetudini, & lenitati Clericorum, nam Clerici non debent tractare arma corporalia, etiam contra hostes: sed eorum arma sunt lacrymæ, & orationes, *c. Porro; 14. junf. Gl. V. Arma caus. 16. q. 3. c. Convenio; 21. §. Quid ergo; cit. caus. 23. q. 8. Abb. in cit. c. Sententiam; n. 16. h. t.*

Notandum secundò. Interdictum est Clericis in Sacris constitutis exercere artem Chirurgiæ, cum adustione, & incisione, *cit. c. Sententiam; §. Nullus quoque h. t.* sicut & Religiosis, *inc. Tu nos; 19. de homicid.* Ratio est, tum propter periculum erroris, quòd tali Chirurgiæ ineft, tum propter dubium carationis eventum; tum quia Clerici debent esse Medici ani-

§. V.

De Officio Tabellionis, seu Notarii Clericis, & Religiosis interdicto.

Quia circa hoc Officium quædam peculiare quæstiones, & dubia occurrunt; ideo de illis seorsim hoc §. agemus.

XXIII. Quæritur primò. An, & ob quas causas Officium Tabellionis sit interdictum Clericis, & Monachis, aut Religiosis? Resp. De hoc ita rescribit Innocentius III. in c. Sicut te; 8. h. t. Episcopo „ Esculeno: mandamus, quatenus Clericis in Sacris „ Ordinibus constitutis Tabellionatus Officium per „ Beneficiorum subtractionem appellatione postpo- „ sita; interdicas: & de Religiosis aperte colligitur „ ex c. Ut Officium; 11. §. Verum; de hereticis, in 6. Nam de illis eadem ratio militat, ut mox patebit, & ex com- „ muni docet Sanch. lib. 6. moral. c. 13. num. 46. Ratio prohibitionis est, tum quia hoc Officium est genus quoddam negotiationis, etiam abstinendo à criminalibus, Gl. hic V. Clerici in sacris: tum quia est Officium vile, cum Tabellio appelletur servus publicus, c. 2. de usur. in 6. & ibi Gl. V. Servo publico; l. Non aliter 18. ff. de adopt. ideoque etiam prohibetur Decurionibus, l. Universos; 15. C. de Decurion. lib. 10. multò magis ergo prohiberi debet militibus Del; tum denique quia est Officium sæculare, ab Officijs autem sæcularibus abstinere debent Ecclesiastici, c. Reprehensibile 19. caus. 23. qu. 8. & c. 1. h. t. Abbas in cit. c. Sicut; n. 5. Porro Tabellio promotus ad Clericatum non perdit, ipso jure, Officium Tabellionatus, ut colligitur ex cit. c. Sicut; ubi dicitur, interdicendum esse hoc Officium Clericis, ergo per Clericatum supervenientem non perdidit hoc Officium, aliàs frustra ipsis interdiceretur, Abb. ibid. nu. 2. ubi addit, idem dicendum de Tabellionibus, qui Religionem profitentur; non enim hoc ipso amittunt Officium Notariatus, licet prohibeantur, illud de novo exercere.

XXIV. Quæritur secundò. Quibus Clericis interdictum sit Officium Tabellionatus? Resp. primò. Si Clerici sint in Sacris constituti, & habeant competens Beneficium Ecclesiasticum, certum est, quòd non possint exercere hoc Officium, ut clarè patet ex cit. c. Sicut ibi: in sacris Ordinibus constituti, & ibi: per Beneficiorum subtractionem; quia tunc Clericus non eget, & consequenter, nec negotiari, nec Officium Tabellionis ei exercere licet, in quo omnes conveniunt.

XXV. Resp. secundò. Et si Clericus in Sacris sit constitutus, si tamen non habet competens Beneficium, probabilius est, quòd possit exercere Officium Tabellionis; quia quamvis cit. cap. Sicut; non loquatur expressè de Clericis Beneficiatis, dum tamen præcipit, eis interdicti Officium Tabellionatus per subtractionem Beneficiorum, supponit, eos habere Beneficium, ergo à contrario sensu, si non sint Beneficiati, nec prohibitio, nec poena ei adjecta in illis locum habere potest; quia Clerici, etiam in Minoribus constituti, si careant Beneficio competente, honestam negotiationem exercere non prohibentur, adeoque nec Officium Tabellionis eis interdicti debet, ut post Hostiens. docet Ioan. Andr. in cit. c. Sicut; n. 4.

marum, non corporum. Abb. in cit. c. Sententiam; n. 21. Et quamvis de Clericis constitutis in minoribus, & habentibus sufficiens Beneficium, nullus extet textus, qui exercitium Chirurgiæ ipsi prohibeat: communiter tamen à Dd. extenditur etiam ad illos, quia jura, quæ præcipiunt, vel prohibent aliqua Clericis in Sacris constitutis, censentur etià præcepta, vel interdicta Clericis in Minoribus habentibus Beneficiū sufficiens ad victum, ut tradit Navarr. in Comment. 4. de Regul. n. 27. in fine. Sanch. lib. 6. Mor. c. 15. n. 15.

Notandum tertio. Prohibitum est, etiam Clericis in Sacris constitutis, & alijs quibuscunque Beneficium sufficiens habentibus, artem Medicinæ, seu Chirurgiæ exercere, etiam citra aduersionem, & incisionem; nam quamvis nullo jure eis sit prohibitum exercitium harum artium, nisi cum incisione, vel aduersione, censentur tamen ea illis esse interdictæ, eò quòd sint sæcularia negotia, & Clericalem statum dedecent, Abb. in cit. c. Sententiam; n. 22. Veruntamen quia Chirurgia, quæ exercetur citra incisionem, vel aduersionem, Clericis interdicitur; non propter mortis periculum: sed tantum, quia non decet statum eorum, ideo non sunt irregulares, etiam si mors eorum, quos curant, absque culpa curantium Clericorum, sequatur. Sanch. c. l. num. 18.

Notandum quarto. Licet etiam exercetur Chirurgia, vel ars Medica à Clericis, causâ pietatis, erga personas miseres, & conjunctas, citra ullum mortis periculum, vel causâ necessitatis: si alius Chirurgus, vel Medicus non adsit, vel non idoneus, vel si Clericus sit pauper, nec habeat, unde se sustentet, vel si licentiam à Papa habeat, Ugolin. de Offic. Episcop. c. 13. §. 14. n. 1. Sanch. c. l. n. 19. Sed de his plura alibi, sicut & de purgatione facta per aquam, vel ferum candens, quæ etiam prohibetur Clericis, in cit. c. Sententiam; §. Nullus.

XXII. Postremò in c. Multa; 1. h. t. quod est de sumptibus ex Concilio Moguntino sub Carolo Magno c. 14. multa enumerantur sæcularia negotia, exempli causâ, quibus jubentur Ministri Altaris Domini, seu Clerici, & Monachi, sive Religiosi abstinere. Veluti plus justo appetere, vel exigere: munera injusta accipere, vel etiam dare: pro aliquo sæculari quæstu, pretio aliquem conducere (scilicet ad peccandum, vel quæstu prohibito Clericis, Gl. hic V. Conducere; contentiones (quæ fiunt verbis) vel lites (in judicijs) vel rixas (quæ fiunt factis, seu pugnis, Gl. hic V. Rixas; in addit. amare: in placitis sæcularibus disputare, vel advocare, nisi ob defensionem orphanorum, aut viduarum, conductores sæcularium rerum, aut procuratores esse: (in negotijs sæcularibus) de quo supra: turpi verbo, vel facto esse joculariorem, vel jocum sæcularem diligere, ornamentum inconveniens Ordini, & Dignitati Clericali quærere: in delicijs vivere velle: gulam, & ebrietatem sequi: pondera injusta, vel mensuras habere: negotium injustum exercere, vel etiam justum: nisi id fiat, propter necessitatem: habere canes, vel aves ad venandum: interesse quibuslibet causis superfluis, & his similia interdicitur Clericis, & Religiosis, de quibus partim jam supra actum, partim alijs locis agitur, vel etiam infra adhuc agetur.

n. 4. & Abb. hic n. 8. ubi addit, contra Ioan. Andr. quod Clerico in Sacris, si habeat, unde vivat, non debeat dari optio, dimittendi Beneficium, vel Officium Notariatus: sed præcisè cogendus sit, vivere clericaliter; quia est Sacris initiatus. Porro si Clericus in Sacris constitutus habeat, unde commodè vivere possit, ex bonis patrimonialibus, etiamsi non habeat competens Beneficium Ecclesiasticum, non licet ei negotiari, ac proinde nec Officium Tabellionatus exercere, quod est genus quoddam negotiationis, ut notat Fagnan. in cit. c. Sicur; n. 25. h. t. Nec obstat, quod Clericis non obtinentibus Beneficium, non possit interdici hoc Officium per subtractionem Beneficiorum, ut habetur in cit. c. Sicur; quia poterit id illis interdici per alias pœnas, quæ à SS. Canonibus, & generalibus Concilijs contra Clericos negotiatores, sive secularia negotia exercentes, sunt decretæ, quas innovavit Concil. Trident. Sess. 22. c. 1. de reform.

XXVI. Respond. tertio. Etiam Clerici in minoribus Ordinibus constituti, si competens Beneficium habeant, non possunt exercere Officium Notarij; quia hoc Officium est publicum, secularè & vile, & negotiationem sapit, idèòque omnibus Clericis indistinctè censeri debet esse interdictum, dummodo non egeant; quia nemo militans DEO immiscere se debet secularibus negotijs, c. 1. h. t. c. Eos; 3. caus. 20. q. 3. c. Reprehensibile; 19. caus. 23. q. 8. Hostiens. in cit. c. Sicur; V. Ordinibus; & Abb. n. 7. Neque valet argumentum à contrario sensu desumptum ex cit. c. Sicur; quod loquitur solum de Clericis in Sacris Ordinibus constitutis; quia ipsi solum in Civitate illa (Esculanensi) Officium Tabellionatus exercebant, ut patet ex integra lectione illius cap. Ex quo sequitur, quod quia ibi nulla est mentio facta de Clericis minorum Ordinum: sed de solis Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis; illi maneat sub dispositione juris antiqui, secundum quod nulli Clericorum licebat negotiari, sive secularia negotia exercere, nisi egeret; & argumentum à contrario sensu non procedit, quando ejus oppositum in jure reperitur expressum, Fagn. in cit. c. Sicur; n. 27. & 2. seqq. qui rectè id extendit etiam ad illos Clericos in Minoribus, qui etsi Beneficium non habeant, habent tamen congruam sustentationem ex patrimonio, arg. c. Episcopus; 4. de præb. tunc enim etiam non possunt exercere Officium Notariatus; quia non egent, adeòque tum cessat ratio necessitatis, ob quam licet Clericis quibuslibet exercere honestam negotiationem. Idemque tenet Re. doan. tract. de spolijs Cleric. q. 8. n. 53.

XXVII. Queritur tertio. In quibus causis, aut casibus Clerici possint exercere Officium Tabellionis? Resp. In primis favore Fidei concessum est, ut Religiosi, & Clerici seculares possint hoc Officium exercere in causa hæresis c. Ut Officium; 11. §. Ad conscribendas, de hæresis. in 6. de quo ibi. Secundo. Potest Clericus, etiam in Sacris constitutus, & Beneficium Ecclesiasticum habens, esse Notarius Papæ, & in Curia Romana hoc Officium exercere, propter tacitum S. Pontificis consensum, qui eum tunc habilem reddere censetur, & tantæ Curie dignitatem, Abb. in cit. c. Sicur; n. 6. Covarr. præf. qq. c. 19. n. 8. concl. 1. Tertio. Secundum quoddam, Clericus etiam SS. Ordinibus initiatus, si non habeat competens Beneficium Ecclesiasticum, non prohibetur, etiam

extra Curiam Romanam Officium Notariatus exercere coram Judice Ecclesiastico, & in causis spiritualibus, seu Ecclesiasticis. Abb. in cit. c. Sicur; n. 6. & Ugol. cit. c. 13. §. 7. Except. 7. Veruntamen Gl. in cit. c. Sicur; Covarr. c. l. conclus. 2. & alij apud Fagn. in cit. c. Sicur; n. 58. & 61. censent, quod Clericus in Sacris, etsi Beneficium Ecclesiasticum non habeat, non possit exercere Officium Tabellionis in publicis Tribunalibus Ecclesiasticis, v. g. in Consistorio Episcopali omnino egeat; tunc enim, etiam in causis temporalibus, seu profanis, potest esse Notarius, idque probatur, tum quia in cit. c. Sicur; simpliciter, & indistinctè, num sint causæ temporales, an Ecclesiasticæ, præcipitur, interdici Clericis hoc Officium: tum quia in cit. c. Ut Officium; §. Ad conscribendas: exercitium Tabellionatus fuit concessum Clericis per modum specialis privilegij, & limitatè in causa Fidei, ergo prius id erat eis interdictum jure communi, & in alijs causis spiritualibus extra causas Fidei, non est eis concessum. Fagn. c. l. n. 61. Quarto. Denique, si aliquibi vigeat consuetudo, ut Clerici etiam in Sacris constituti, & Beneficium habentes, Officium Notariatus exercere possint, ut plures docent apud Barb. in cit. c. Sicur; n. 9. & tenet etiam Laym. lib. 1. tract. 5. §. 4. c. 8. n. 4. quia Officium Tabellionis in causis Ecclesiasticis absolute non dedecet Clericos, neque in specie ijs prohibitum esse reperitur in ijs causis, idèòque per contrariam consuetudinem induci potest.

XXVIII. Queritur quarto. An valeant instrumenta à Clericis Notarijs confecta? Resp. Certum est, quod antequam Clericis interdiciatur Officium Tabellionatus, valeant instrumenta ab ijs confecta, etiam in causis secularibus; nam etsi illicite fiant, facta tamen tenent; quia fidem nihilominus faciunt. Hostiens. in cit. c. Sicur; col. 2. §. E converso; h. t. Ioan. ibid. n. 3. Postquam verò Clericis est interdictum, ne conficiant instrumenta, tum distinguendum est, vel enim publice, & per edictum solenniter promulgatum, illud est ipsis interdictum; & tunc non valent instrumenta postea ab ipsis confecta; quia contra rationem publici Officij, post interdictum Superioris, non tenent c. Veritatis; 8. c. fin. De dolis; & contrarium. sicut etiam contractus iniuri cum prodigo, postquam ei per Judicem bonis est interdictum, non valent, l. Is cui; 6. ff. De F. O. Nec obstat, si quis dicat, hanc prohibitionem esse omnibus factam in dicta Decretali Sicur; quia in illa nulla fit verè, & actu prohibitio: sed mandatur prohiberi per Superiorem tum quia interdictum Judicis plus efficit, live operetur, quam Legis: & priusquam interdictum à Judice fiat, Clerici videntur tolerari in Officio Tabellionatus, idèòque valere debent gesta, ratione publici Officij, licet si illud exerceant, puniendi sint, ut docet Bart. in l. Univerfo; 15. n. 2. C. de Decurion. l. 10. Vel interdictum à Superiore non fuit palam, & publice factum, tunc tenet quidem interdictum, in præjudicium Clerici, cui factum est, ita, ut propterea Beneficio privari possit, juxta cit. c. Sicur; gesta tamen valent, ratione publici Officij, saltem quoad partes ignorantes. Abb. in cit. c. Sicur; n. 10. & 11. Covarr. cit. c. 19. num. 8. concl. 4. §. Quod si Sacerdos; ubi addit, hanc esse communem opinionem. Nec obstat, quod conficiens instrumentum contra interdictum puniatur solà pœnâ subtractionis Beneficij. cit. c. Sicur; ergo

ergo non debet alia pœna induci. Nam adjectio pœnæ actui à jure prohibito facta, non confirmat actum, contra prohibitionem attentatum, ut ex Bartol. notat Abb. in cit. c. Sicis; n. 10.

Porro Monachis, aut Religiosis ita interdictum est Officium Tabellionis, ut instrumentum novum ab ijs confectum, sine licentia Abbatis, seu Prælati, sit ipso jure nullum, ob defectum potestatis; quia in Religiosis major est prohibitio, quàm in Clericis, ut colligitur ex c. Sed nec; 4. in fine h. t. Covarr. c. l. concl. 4. §. Monachus verò. Quamvis Religiosus possit post Professionem complere, & signare instrumentum Notarij, quod ante Professionem, vel ingressum in Religionem, ab eodem in ejus protocollo conscriptum fuerat, & coram ipso à contrahentibus in perfectam conventionem deductum; Gl. in c. Ut Officium; 11. V. Premissa; de heret. in 6. Covarr. c. l. Plura de Notarijs dicta sunt supra Lib. 2. Tit. 22. §. 4.

§. VI.

Quanam studia, & sub qua pœna, sint Religiosis prohibita, iure Canonico: & an eadem studia sint etiam prohibita Clericis secularibus?

XXIX. De priore quæstione agitur in primis, in c. Non magnopere; 3. h. t. quod est desumptum ex Concilio Turonensi, sub Alexandro III. ubi statuitur; ut nulli omnino, post votum Religionis, & post factam in aliquo loco Religioso Professionem, ad Physicam (id est, Medicinam, ut colligitur ex verbis præcedentibus ibi: sub prætextu languentium Fratrum consulendi corporibus) & Leges mundanas, id est, Juris Civilis legendas (vel audiendas) permittatur exire. Si verò exierint, & ad claustrum suum, infra duorum mensium spatium, non redierint, sicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla causa, si patrociniū præstare voluerint, audiantur: reversi autem in Choro, Capitulo, mensa, & cæteris omnibus, ultimum locum inter Fratres habeant, & spem omnis promotionis amittant, nisi misericordiam Sedis Apostolicæ fuerint consecuti, sive cum illis fuerit dispensatum. Ratio hujus statuti innuitur in eod. c. in superioribus verbis, ne occasione scientiæ spirituales viri mundanis rursus actionibus involvantur.

XXX. Porro hæc Constitutio Concilij Turonensis postea declarata, & extensa fuit ab Honorio III. in c. Super specula; 10. c. ult. h. t. Ut prædicti Regulares exeuntes ex claustris, ad audiendum Leges Civiles, vel Physicam, seu Medicinam, & non reversi intra duorum mensium spatium (à tempore scientiæ, seu publicationis hujus Constitutionis, numerandum, Gl. hic V. Duorum mensium) de cætero, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, districtè præcipiendo, ut tam à Diocesanis, & Capitulis ipsorum, in quorum Diocæsibus tales Regulares excommunicati student, alijs etiam supra dictis pœnis obnoxij denuncientur: scilicet quod in nulla causa patrociniū præstare debeant,

Tomus III.

nec promoveri possint, sine dispensatione Sedis Apostolicæ, Gl. hic V. Prædictis panis.

XXXI. Pro explicatione hujus utriusque Constitutionis, notandum primò. Quando dicitur in cit. c. Non magnopere; 3. h. t. Ut nulli post votum Religionis, & post factam in aliquo loco Religioso Professionem, permittatur exire: per votum Religionis non intelligitur simplex promissio ingrediendi Religionem: sed vel Professio tacita, quæ olim fieri censebatur per assumptionem habitus Religiosi, animo mutandi vitam, post editum votum ingrediendi Religionem, juxta supra dicta Tit. 31. prout explicat Ioan. Andr. hic n. 4. c. Abb. n. 11. Vel intelligitur votum ipsum Professionis expressæ, per quod quis verus Religiosus efficitur, ita, ut posteriora verba, post actam Professionem, sint declaratoria priorum, scilicet post votum Religionis. Suar. dis. 23. de Conf. sect. 3. n. 9. ubi addit, per Professionem hic intelligi omnem veram incorporationem, per quam verus Religiosus quis fit, adeoque etiam sub hac Lege comprehendi Scholasticos approbatos Societatis; quia sunt veri Religiosi, eaque generaliter de omnibus Religiosis loquitur.

Notandum secundò. Tres Conditiones requiruntur ad hanc censuram excommunicationis, aliisque pœnas statutas in cit. c. 3. c. ult. h. t. Prima est, ut Religiosi LL. Civiles, vel Physicam, seu Medicinam legant, vel audiant, vel saltem animò audiendi exeant, secundum probabilem sententiam, de qua infra. Secunda conditio est, ut ad hunc finem audiendi exeant ex Claustris suis, ut expressè habetur in utroque c. cit. Quare si non exeant, sed intra Claustra sua Jus Civile, vel Medicinam audiant, vel eis studeant, non incurrunt hanc censuram, aliisque pœnas statutas; quia Constitutio pœnalis non debet extendi ultra propriam significationem verborum: sed potius restringi: cum ergo hæc Constitutio loquatur de Religiosis exeuntibus à Monasterio, non debet intelligi de non exeuntibus, sed studentibus, vel audientibus intra Monasterium. Innoc. in cit. c. ult. in princ. Abb. ibid. n. 13. Neque obstat, quod eadem ratio videatur esse in non exeuntibus; nam in primis Religiosus, qui ex Claustro exit ex causa illicita, & Lege prohibita; & Monasterium deserit, magis delinquit, quàm qui rem illicitam intra Claustra patrat; quia hic unum tantum: prior duo peccata committit, ideoque magis est puniendus. Deinde etsi ob identitatem rationis locum habeat Legis dispositio, non tamen ejus pœna, adeoque etiam si ponatur, ac detur, Religiosos ex mente hujus Constitutionis prohiberi etiam intra Claustra audire Leges, & Medicinam: non tamen ideo incurrunt pœnam excommunicationis, Abb. c. l. Ex quo inferitur etiam si Religiosus, qui exit à Claustro, non ad audiendas has scientias: sed ad alios fines illicitè exeat, & graviter peccet, vel etiam Apostata fiat; non tamen incurrat pœnas hic statutas. Suar. c. l. num. 10. Tertia conditio est, ut intra duos menses, ad Claustra non redeant: si enim ante elapsum hoc tempus redierint, non incurrunt excommunicationem, aliisque pœnas, ut patet ex cit. c. 3. c. ult. h. t.

XXXII. Notandum tertio. Si Religiosi exeant quidem ex Monasterio, ad audiendas has scientias: sed non extra Claustrum morentur, ac habitent, quia solum exeunt ad audiendum in loco publico aliquis Academiæ, ita tamen, ut quotidie redeant ad

Zzz z

Clau-

Clastrum, tum valde probabile est, illos non incur-
 rare excommunicationem, & alias pœnas; quia ver-
 ba illa textûs, si ad Clastrum suum intra duorum men-
 sium spatium non redierint, indicant, quod debeant
 exire, ad audiendum, ita, ut habitent extra Clastrum,
 & duobus mensibus extra illud versentur, quod non
 fit, si solum exeant ad audiendum, & quotidie ad
 Clastrum revertantur. Ratio est, quia in Legibus
 præsertim pœnalibus, non est recedendum à proprie-
 tate litteræ, seu textûs: & pœna potius restringi, quàm
 ampliari debet. Et ista interpretatio est communis
 recepta à Dd, ut testatur *Suar. c. l. n. 11. & 12.* Qua-
 re dicendum est, mentem Papæ non fuisse, omnem
 modum vacandi his scientiis prohibere, sub excom-
 municatione: sed solum illum modum, qui posset
 præbere occasionem majoris evagationis, & distra-
 ctionis in actionibus mundanis. *Suar. c. l. n. 13.*

Notandum quartò. Si Religiosus exeat è Clau-
 stro, animo audiendi Jus Civile, aut Medicinam, pos-
 tea verò illas scientias non audiat, attamen ultra du-
 os menses, extra Clastrum maneat, veritas est, cum
 incurrere excommunicationem, & alias pœnas sta-
 tutas, *Abb. in cit. c. 3. n. 8. Suar. c. sec. 3. n. 14.* Ratio
 est, quia in hoc cap. non excommunicantur Religio-
 si audientes: sed exeuntes ad audiendum, & ante e-
 lapsos duos menses, non redeuntes, adeoque tales a-
 gunt contra verba, & mentem hujus Constitutionis,
 etiam si ipsa non audierint, maximè, si non tan-
 tum exiverint: sed etiam per duos menses foris man-
 serint, animo audiendi illas scientias prohibitas. A-
 liud est, si Religiosus, post exitum è Monasterio,
 mutavit propositum, audiendi scientias prohibitas,
 tum enim ethi foris manet, ultra duos menses, ut au-
 diat scientias permittas, v. g. Jus Canonicum, aut
 Theologiam, vel etiam, ut liberè vagetur, probabile
 est, non incurrere excommunicationem, aliasq; pœ-
 nas; quia cessat ratio hujus Constitutionis, nempe ne
 viri spirituales mundanis actionibus rursus invol-
 vantur: quæ ratio cessat, si Religiosus, mutato pro-
 posito, nō audiat disciplinas profanas ipsi prohibitas,
 etiam si non redeat ad Monasterium; quia verba Le-
 gis, præsertim pœnalis, cum effectu intelligi debent,
 l. 1. §. *Hæc autem; ff. Quod quisque juris &c. Abb. in*
cit. c. ult. n. 9. h. t. Suar. c. l. n. 15. Quod si verò Reli-
 giosus egressus sit è Monasterio, ob alium finem, sive
 bonum, sive malum, postea verò mutatâ intentione,
 extra Clastrum maneat, principaliter ad eum finem,
 ut Jus Civile, vel Medicinam audiat, & intra duos
 menses non redeat, incurreret excommunicationem,
 aliasque pœnas; quia licet primus egressus non fuerit
 destinatus ad hunc finem, tamen permanentia extra
 Monasterium fuit ad illum ordinata, & quidem prin-
 cipaliter, siquidem principalis ejus intentio fuit, ma-
 nendi extra Monasterium, propter audiendas scientias
 prohibitas, hoc enim est, quod principaliter inten-
 dit prohibere hæc Constitutio; nam si exeat, vel foris
 maneat, principaliter ob aliam causam, non incurreret
 hanc censuram, licet postea etiam studiis prohibitis
 det operam. *Suar. c. l. n. 15.*

XXXIII. Notandum 5. Nec quidem cum licentia
 suorum Prælatorum Regularium, possunt Religiosi
 exire è Monasterio, ad audiendum Leges, vel Medici-
 nam; tum quia inferiores Papæ non possunt dispensa-
 re in Legibus Canonicis, præsertim in Decretis Con-

cilij Generalis: nisi specialiter id eis concessum sit:
 tum quia in dicta Constitutione dicitur, *Nulli omni-
 no permittatur exire*, per quam vocem omnis omnino
 dispensatio videtur prohiberi. *Abb. in cit. c. 3. n. 5.*
Suar. c. l. n. 13.

Notandum sextò. Certum est, quod etiam ho-
 dieo Jure non incuratur censura illa excommuni-
 cationis, aliasque pœnæ, nisi post elapsum tempus
 duorum mensium; quia in *cit. c. 3. h. t.* expressè ha-
 betur, quod tempus illud curat, non à tempore
 publicationis hujus Constitutionis, quippe quæ jam
 dudum fuit promulgata; sed à tempore exitus Clau-
 stro, ut ex illis verbis: *Si vero exierint, & ad Clastrum*
*suum, infra duorum mensium spatium, non redierint, idem-
 que reperitur in c. ult. in princip. eod. nec revocatur.*
 Quare cum ibi dicitur, excommunicationem hanc
 ipso facto incurri, non debet intelligi, quod ipso fa-
 cto incuratur post exitum è Claistro; sed post e-
 lapsum tempus bimestre, ut ex contextu satis patet;
 nam id solum est additum, ad declaranda verba prio-
 ris Canonis in *c. 3. h. t.* ubi non exprimitur, an illa
 excommunicatio, ipso facto, incuratur, nec nō. Ex
 quo ulterius inferitur, quod hoc tempus bimestre
 computandum sit à die exitus è Claistro, ad audien-
 dum scientias prohibitas, ut patet ex verbis textûs,
exierint: neque enim potest hoc tempus computari
 tempore, quo cœperunt audire illas scientias, cum
 possit incurri hæc censura, etiam antequam quis in-
 cipiat audire prædictas scientias, ut constat ex sup-
 radictis, *Abb. in cit. c. ult. n. 8. h. t. Suar. c. l. n. 16.*

XXXIV. De posteriore questione, an studia
 Legum Civilium, & Medicinæ sint prohibita, etiam
 Clericis secularibus, agitur in *cit. c. Super specula;*
ult. §. Quia vero; h. t. ubi Papa Honorius III. præ-
 dictum statutum Concilij Turonensis (in *cit. c. Non*
magnopere; 3. h. t.) extendit ad Archidiaconos, De-
 canos, Plebanos, Præpositos, Cantores, & alios
 Clericos personatus habentes, nec non Presbyte-
 ros: nisi infra præscriptum spatium (duorum me-
 sium) à prædictis studiis destiterint, & mandavit
 illud, appellatione postpositâ, firmiter observari.

XXXV. Pro cujus explicatione, notandum pri-
 mò. Prohibitum est sub pœna excommunicationis,
 & alijs expressis, in *c. 3. h. t.* Archidiaconis, De-
 canis, Plebanis, id est, qui sub se Capellas, seu Eccle-
 sias minores habent, & alijs Clericis dignitates Eccle-
 siasticas, vel personatus habentibus, nec non omni-
 bus Presbyteris, seu Sacerdotibus, audire Leges Civi-
 les, vel Physicam, seu Medicinam. Ratio hujus pro-
 hibitionis est, ut liberiùs, & diligentius operam den-
 tudio Theologiæ, quod Papa cupit ampliari,
 ut sit Fides Catholica circumcincta muro inexpugna-
 bili bellatorum, ut dicitur in *cit. §. Quia vero; hoc est*
qui possint hæreticis auctoritate divinæ Scripturæ res-
sistere; Gl. hic V. Bellatorum. Sub Theologia autem
 hoc loco comprehenditur etiam Jus Canonicum, quia
 scientia Canonica est pars Divinæ, *c. Qualiter; 24. de*
accus. Abb. in cit. c. ult. n. 7. h. t. & æque utilis est Ec-
 clesiæ DEI, quàm Theologia.

Porrò ab hac prohibitione Constitutionis Ho-
 norij III. in *cit. §. Quia vero;* excipiuntur primò. Re-
 ctiores Ecclesiæ Parochialium, ut constat ex *c. Su-*
torum; 1. h. t. in 6. ubi expressè habetur, prædictam
 Constitutionem Honorij prohibentem, audire Le-

ges, vel Physicam, seu Medicinam, ad eos, qui Parochiales Ecclesias obtinent, ratione Ecclesiarum hujusmodi, non extendi, nisi eadem Ecclesie sint Plebanie sub se Capellas habentes, in quibus insunt Clerici, seu Vicarii perpetui, qui non possunt ab ipsis Capellanijs, absque causa rationabili, amoveri: dummodo tamen tales Rectores Parochiarum, quæ non habent sub se Capellas, non sint Sacerdotes, tunc enim prohiberentur audire Leges, vel Medicinam, non ratione Ecclesie; sed ratione Ordinis, *Gl. ibid. v. Ratione.*

Excipiuntur secundo Clerici inferiores, & Diaconi, vel Subdiaconi, multo magis in minoribus Ordinibus constituti, qui Dignitatem, vel Personatum non habent; hi enim Leges, & Medicinam audire possunt, nam ad illos in *cit. §. Quia verò; nulla sit extensio. Suar. cit. sec. 3. n. 19. Ugolin. de Offic. Episcop. c. 13. except. 1. Tertio. Excipiuntur ij Clerici sæculares, qui non publicè in Academicis; sed privatim student Juri Civili, ad melius intelligendos SS. Canones, *Abb. in cit. c. ult. n. ult.* quia verissimum est illud vulgare pronuntiatum: *Leges (Civiles) sine Canone valent parum, Canones sine Lege nihil:* vel etiam, qui student principaliter ad ipsam Civilem scientiam acquirendam; quia Constitutio hæc pœnalis non debet extendi ad eos, qui privatim student, sed non publicè in scholis audiunt. Nec obstat, verbum student positum in *cit. c. ult.* quia intelligi debet de publicè studentibus, adeoque de his, qui student in scholis audiendo, prout indicant illa verba, in quorum Diocesibus in hujusmodi student *c. c. Eagn. in cit. c. ult. n. 32. & 36.* Quarto. Excipiuntur illi Clerici, qui à Papa licentiam obtinuerunt, audiendi Jus Civile, vel Medicinam, quam solus Papa dare potest. *Ugolin. cit. §. 13. in except. ult.**

Notandum secundò. Clerici Regulares habentes Dignitates, vel personatus, vel si sint Presbyteri, prohibentur audire Leges Civiles, & Medicinam, etiam in proprijs domibus, ac proinde si per duos menses hujusmodi facultates audiant, censuram excommunicationis incurrunt, sive in proprijs domibus, sive in quovis alio loco audiant, prout sumitur ex *cit. c. 1. h. t. in 6.* Ubi Bonifacius VIII. referens Constitutionem Honorij in *c. ult. h. t.* ait, quòd Clericis Sæcularibus ibi expressis audire Leges, & Physicam interdixerit. Quare tempus duorum mensium in his Clericis sæcularibus computandum est ab eo tempore, quo incipiunt audire hujusmodi facultates, cum computatio aliunde incipere non possit, nec ab exitu à Claustro, qui in illis locum habere non potest, neque ab exitu ex propria domo, qui huc nihil facit, *Suarez. l. n. 19.*

XXXVI. Notandum tertio. Quando in *cit. c. ult. h. t.* dicitur, ut de cætero Religiosi (idèmq; est de Clericis Sæcularibus, ad quos ibi facta est extensio) ipso facto sententiam excommunicationis incurrant: per hæc verba non inducitur novum Jus: sed declarantur verba illa Constitutionis Turonensis in *c. 3. h. t. sic ut excommunicationi ab omnibus evitentur*, quæ videbantur similitudinem importare, quasi non essent ipso jure excommunicati, unde diversæ oriebantur opiniones Dd. Quæ controversia in *c. ult. h. t.* deciditur, nempe quòd excommunicatio illa semper fuerit latæ sententiæ, licet hoc non fuerit manifestum, idèoque propter hujus-

modi opiniones probabiles, & inde ortam ignorantiam probabilem, excusabantur ante hanc declarationem Religiosi audientes facultates ibi prohibitas à pœna excommunicationis, à qua post hanc declarationem, de cætero non excusantur, juxta ea, quæ tradit *Gl. in c. un. v. De cætero; de post. Prel. in 6. Eagn. in cit. c. ult. n. 6. & 7.*

Notandum quartò. Clerici sæculares, vel etiam Religiosi, qui incurrunt censuram excommunicationis, eò quòd studuerint scientijs prohibitis, possunt ab illa absolvi, vel ab Episcopo proprio, cui sunt subiecti, vel ab Episcopo, in cujus Diocesi student, & ubi deliquerunt, ac pro tempore versantur, saltem quòd attinet ad Clericos sæculares; cum Papa absolutionem ab hac censura sibi non reservarit, *Abb. in cit. c. ult. n. 11.*

XXXVII. Prædictis addendum primò. Clerici, tum Sæculares: tum etiam Regulares possunt licet Jus Civile, vel Medicinam legere, sive docere, publicè, & privatim, absque eo, quòd incurrant excommunicationem, & alias pœnas statutas, ut docet *Innocent. & Abb. in cit. c. ult. n. 16. h. t. Suar. dif. 23. de censur. sec. 3. n. 18. contra Hostiens. & Ioan. Andr.* Ratio est, quia licet in *c. 3. h. t.* feratur censura in Religiosos exeuntes ad legendum Jus Civile, & Physicam, seu Medicinam, verbum autem legendi propriè, & in rigore significat docere, non audire, vel studere, aut addiscere: attamen in *c. ult. h. t.* Papa Honorius III. exposuit, & declaravit, quomodo verbum legendi in *cit. c. 3.* intelligendum sit, nempe, ut non idem sit, quòd docere: sed quòd audire, sive legere, & studere ad addiscendam disciplinam ab alio, ac proinde in utroq; *c. 3. & ult.* non est sermo de legentibus, hoc est, docentibus, nec etiam de illis, qui non student, ut addiscant: sed ut alios doceant, hi enim non incurrunt pœnas ibi statutas: sed solum illi, qui exierint ad audiendum, & addiscendum scientias prohibitas: alioquin sequeretur, Papam in *c. ult. h. t.* falsum dixisse, nec fideliter, ac in sensu integro, & perfectò retulisse Constitutionem Concilij Turonensis, vel certè illius tenorem, ac sensum proprium ignorasse, quòd nullo modo dici potest: cum Papa censetur habere omnia jura in serinio pectoris sui, *c. 1. de Constitut. in 6.* Nec obstat, quòd Religiosi, qui exivit à Claustro, incurrat hanc censuram, etiam si non adeat scholas, ad addiscendas has scientias: sed privatim ipsi studeat; nam non ideo illam incurrer, quòd his scientijs det operam: sed quia exivit à Claustro, animo illas audiendi, & addiscendi, & post duos menses non redijt ad Claustrum, hoc enim supponendum est, alioquin non incurreretur censura, etiam si illis studeat, si non exivit ad audiendum, ut patet ex supra dictis, *Suar. c. l.* Neque etiam obstat, quòd eadem, vel etiam major sit ratio prohibitionis in docentibus; quàm in discipulis, idèoque etiam eadem sit juris dispositio in utrisque; nam argumentum à paritate rationis non habet locum in pœnalibus. Præterquam quòd ratio disparitatis etiam assignari possit inter docentes, & audientes; tum quia hi moventur ad discendum malo zelo, ut rursus involvantur mundanis administrationibus in patrocinando, & alijs similibus, ut innuit in *cit. c. 3. h. t.* At verò, qui docent scientiam Legum Civilium, quam prius didicerunt, non involvuntur actionibus mundanis: sed potius comu-

nicant alijs scientiam per se bonam, & necessariam ad gubernationem Reipubl. *Fagn. in cit. c. ult. nu. 41.* Tum quia rarissime contingit, ut Religiosi exeant à Monasterio, ad docendum has disciplinas, & ideo non fuit opus, id per specialem Legem prohibere, cum Leges solum condantur de his, quæ communiter, & frequenter accidunt. *Suar. c. l.* Porro illud certum est, hanc censuram non incurrere eos, qui huiusmodi Religiosos, vel Clericos docent has scientias, vel illos ad audiendum admittunt, cum prædicti Canones non loquantur de docentibus: sed solum de auditibus. *Suar. c. l. n. 20.*

XXXVIII. Addendum secundò. Clerici, & Monachi, seu Religiosi possunt promoveri ad gradum Doctoratus. Et quidem is, qui ante Clericatum Juri Civili operam dedit, potest post illius assumptionem: inò etiam si Presbyter Beneficiatus fuerit factus, ad gradum Doctoratus in eodem Jure promoveri, etiam sine licentia sui Ordinarij, & absque periculo incurrendæ alicujus censuræ irregularitatis, vel alterius pænæ: quamvis peccet, si sine sufficienti scientia Juris gradum suscipiat, ut docet *Navarr. l. 3. Confil. 2. h. t. Emman. Rodrig. Tom. 2. qq. Regul. q. 75. artic. 1.* ubi addit, id etiam Monachis permissum esse: illud verò certum, quòd Religiosi ad Gradum Doctoratus in Theologia, & Jure Canonico, cum licentia suorum Prælatorum, promoveri possint.

§. VII.

De pœnis statutis in Monachos, seu Religiosos, qui habitum Religiosum dimittunt, vel ad studia, sine licentia, accedunt, vel sunt incorrigibiles.

XXXIX. Quæritur primò, Quam pœnam incurrant Religiosi, qui habitum regularem dimittunt? Resp. de hoc ita statutum habetur in c. *Ut periculosa*; 2. h. t. in 6. Ut periculosa Religiosis evagandi occasio subtrahatur, districtius inhibemus, ne de cætero aliquis, quamcunque Religionem (dummodo approbatam, *Gl. hic V. Quamcunque*;) tacite, vel expresse Professus, in scholis, vel alibi temerè habitum Religionis suæ dimittat: alioquin sententiam excommunicationis, ipso facto incurrat, prout postea in eod. c. subjungitur.

XL. Porro ad hanc censuram incurrendam requiritur primò, Ut non tantum habitus Regularis deponatur: sed etiam, ut dimittatur, hoc est, non sufficit, ut exuatur solum habitus dormiendi, vel purgandi causâ, vel ob alium finem, etiam malum: sed necesse est etiam, ut mutatio habitus fiat in alium, ad se occultandum, vel incedendum tali modo. Unde quando non totus habitus, sed aliqua ejus pars tantum dimittitur, si tamen per partem illam Religiosi habitus, quæ retinetur, satis adhuc cognosci possit Religiosus, non incurritur excommunicatio; quia tunc non est dimissio habitus simpliciter: sed solum ex parte, nec datur per hoc Religiosis occasio vagandi, quod illa Lex vitare intendit. *Suarez disp. 23. de Censur. sect. 4. n. 28.* Secundò requiritur, ut dimis-

sio habitus sit temeraria, hoc est, ut absque justa causâ fiat: nam si ex justa causa fiat, v. g. ad defensionem propriæ vitæ, vel famæ, vel proximi, vel ad vitandum grave scandalum, non potest dici temeraria dimissio; quia prudenter, & rationabiliter fit, *Suar. cit. sec. 4. n. 27. Sanch. lib. 6. mor. c. 8. n. 40. & 41.* Imò etiam si dimittatur habitus ex ignorantia culpabili, eaque crassa, & supinâ, non debet censeri temeraria dimissio, dummodo non sit ignorantia omnino affectata, vel adeo crassa, ut censeri possit quasi scientia, & ingens temeritas; quia temerariè idem est, quod scienter, & ex præsumptione, ac veluti cum contemptu alicujus Legis quippiam fieri, ita, ut velit quis dimittere habitum, non obstante Legis prohibitionem. *Suar. c. l. n. 29. Sanch. c. l. n. 43.*

Tertiò requiritur, secundum aliquos ad hanc censuram incurrendam, ut non tantum proprius habitus regularis sit dimissus; sed etiam, ut alius habitus assumatur; quia communiter, & moraliter loquendo, non datur occasio vagandi, dimisso proprio habitu, vel ejus notabili parte, nisi alius assumatur, quo quis tegatur. *Sanch. c. l. n. 51.* Contrarium tamen non improbabiler tenet *Suar. c. l. num. 28.* quia textus in cit. c. 2. h. t. in 6. non exigit, ut alius habitus induatur: sed ut proprius dimittatur, vel ea pars, quâ depositâ non potest Religiosus cognosci; cuius Religionis sit, tunc enim datur sufficiens causa vagandi, quæ est causa prohibitionis ibi assignata.

XLI. Ex dictis colligitur primò. Religiosus, qui habitu Regulari retento, fugit à Monasterio, sine Superioris licentia, etsi sit apostata, vel fugitivus, non tamen incurrit hanc excommunicationem, quippe quæ est lata, non in apostatas, & fugitivos sed in eos, qui habitum temerè dimittunt, etiam absque animo apostatandi, *Less. lib. 2. de justit. c. 41. n. 109. Sanch. cit. c. 8. nu. 45. & 46. Barbosa in cit. c. 2. num. 7. h. t. in 6.*

Colligitur secundò. Ad hanc excommunicationem incurrendam non requiri, ut in perpetuum deponatur habitus regularis: sed satis est, si deponatur ad tempus; nam in cit. c. 2. h. t. in 6. excommunicantur dimittentes habitum in scholis, quæ non solent esse perpetuæ. *Sanch. c. l. nu. 48.* non tamen incurrunt, qui habitum ad tam breve tempus deponit, & alium assumit, ut moraliter loquendo, censeri possit, eum non dimississe. *Azor. p. 2. Inst. lib. 12. c. 13. q. 5. in casu; 16. Sanch. c. l. n. 55.* Quare si Religiosus, ob apparentem aliquam causam, habitum Regularem dimittat ad breve tempus, etsi illa causa non sit honesta, nec excusans, non incurrit excommunicationem, ut si v. g. deponat, quòd expeditius currat, vel ut liceat: vel selaver in flumine; quia huiusmodi dimissio habitus non potest dici temeraria, cum causam saltem apparentem habeat. *Azor cit. l. 10. c. 17. qu. 3.* Quin imò idem dicendum, etsi deponat ad breve tempus habitum, ex causa turpi, & illicita, v. g. ut fornicetur, vel clam furetur; quia quamvis graviter peccet deponendo, non tamen dimittit, ut liberius vagetur: sed deponit, voluntate paulò post reassumendi illum, nec habitus ad tam breve tempus dimissus censetur moraliter dimissus, adeoque nec temerariè. *Azor. c. l. §. Si roges; Sanch. c. l. n. 56 & 57.*

Colligitur tertiò. Qui habitum regularem dimittit, non statim incurrit hanc excommunicationem, sed

sed quando eò pervenit, ut vagetur, vel sic se hominum conspectui exhibet, cum hæc censura sit lata, ut vitetur occasio vagandi, nec incurrit, si mutata intentione, ante hunc eventum, reassumat habitum, *Sanch. c. l. n. 54. in fine*, & alij apud ipsum.

Colligitur quartò. Excommunicationem hanc incurere eum Religiosum, qui habitum quidem retinet: sed ita occultat, sine iusta causa, ut exterius nullo modo appareat; quia moraliter, ac in effectu idem est, ac si dimitteret, dum illum ita tegit, superinduendo alium, ut nequeat cognosci, cujus Ordinis Religiosus sit, per quod etiam præbetur occasio vagandi, quæ est causa finalis hujus pœnalis Legis: nam etiam in pœnalibus Legibus fieri potest extensio, si aliàs Lex posset faciliè eludi, tunc enim non est extensio, sed tacita inclusio. *Azor cit. c. 17. q. 10. Suar. cit. sec. 4. n. 34. Sanch. c. l. n. 63.*

XLII. Colligitur quintò. Etsi valde probabile sit, non incurere excommunicationem illum, qui deposito habitu suæ Religionis, assumit habitum alterius, ad illam transeundo, v. g. ad laxiorem; quia non dimittit suæ Religionis habitum, ut liberè vagetur, quæ est ratio, ob quam censura hæc fertur, ut docet *Sanch. c. l. n. 68*. Contrarium tamen videtur probabilius, quia *in cit. c. 2. h. t. in 6. dicitur, Qui suæ Religionis habitum temerè dimittit*: at eo tempore, quo priorem Religionem dimisit: ea vetè erat, & postea etiam manet sua Religio, de jure, & ex obligatione, etsi non de facto, & irrationabiliter, ac illicite illum dimisit, adeoque temerariè: quamvis talis non sit apostata; quia non absolute, & omnino deficit à Religione, sed ad aliam se recipit. *Azor cit. c. 17. q. 11. Suar. cit. sec. 4. n. 32.*

Colligitur sextò. Hanc censuram incurri, etiam si Religiosus, obtentâ licentiâ, discedat, sed habitum deponat; quia non requiritur actualis evagatio, sed sola habitus dimissio, quæ viam aperit vagationi, *Sanch. c. l. n. 60*. deinde satis est, ad hanc censuram incurrendam, si intra Monasterium habitum temerè deponat; quia sola habitus dimissio requiritur *in cit. c. 2. & verba illa, in scholis, vel alibi*, sunt generalia, satisque est, quod ea dimissio præbeat facultatem etiam vagandi, *Sanch. c. l. n. 16*.

Colligitur septimò. Religiosos Societatis Jesu, non incurere hanc excommunicationem, etiam si, habitu dimisso, induant secularem, etiam sine causa sufficiente; quia *text. in cit. c. 2. loquitur de Professis, qui dimittunt habitum suæ Religionis*, & sic in illo supponitur, Religionem illam habere peculiarem habitum, quo discernatur ab alijs; at Societas Jesu non habet peculiarem, ac proprium habitum: sed utitur habitu communi Clericali, qui est usitatus in quavis Regione, seu Patria, juxta *Constit. par. 6. c. 2. §. 15. Sanch. c. l. n. 70*.

XLIII. Queritur secundò. Quam pœnam incurrant Religiosi accedentes ad studia, sine Prælati licentiâ? Resp. similiter *in cit. c. 2. h. t. in 6. statuitur* » pœna excommunicationis in quoscunque Professos, accedentes ad quævis studia litterarum, nisi à » suo Prælato, cum consilio sui Conventus, vel majoris partis ejusdem, eis licentiâ primitus sit concessa. Ubi additur, si quis autem horum violator extiterit, excommunicationis sententiam ipso facto, » incurrat, quæ verba non copulative: sed disjun-

ctivè intelligenda sunt, ita, ut alterutrum sufficiat violare, ad incurrendam excommunicationem, nempe, si Religiosus, vel temerè habitum dimittat, vel ad studium se conferat, sine licentiâ Prælati, etsi habitum non dimittat, ita, ut duplex sit excommunicationis, *Gl. hic V. Horum; Suar. cit. sec. 4. num. 26. Sanch. cit. c. 8. n. 39.*

XLIV. Circa quod, notandum primò. Dispositionem, & pœnam hujus textus non habere locum, quando Religiosus adit alium locum, ubi est Studium, ut ibi habitet in Conventu sui Ordinis, causâ studendi intra Claustrum suæ Religionis, si in eo doceatur, vel ex eo aditurus scholas, quæ sunt extra Conventum, tum enim non exigitur licentiâ, nisi proprii Prælati, inconsulto Conventu, quamvis eò, studendi etiam causâ, accedat; quia tunc non datur immediate licentiâ, eundi ad studium: sed ad alium Conventum, quamvis finis missionis sit studium: sed solum hîc sermo est, quando Religiosus ad alium locum se confert, ad habitandum, extra Claustrum, propter studium, *Azor cit. lib. 12. c. 13. q. 5. casu; 16. §. De altera excommunicatione. Suar. cit. sec. 4. n. 35. Sanch. lib. 6. mor. c. 8. num. 79*. Est autem hîc sermo, non solum de studijs prohibitis Religiosis; sed etiam de alijs permissis, ut Theologiâ, ac Juris Canonici; quia textus expresse dicit, *ad quævis studia. Sanchez c. l. n. 73*.

Notandum secundò. Decisio hujus cap. non habet locum in illis Religionibus, in quibus licentiâ proficiscendi ad habitandum, extra Claustrum, non est penes immediatum Prælatum Conventus: sed reservata Provinciali, vel Generali; quia de illis non loquitur *cit. c. 2*. sed tantum de proximo Superiore Conventus, Generalis verò, vel Provincialis non dicitur propriè habere Conventum. *Suar. c. l. n. 37*.

Notandum tertio. Dubium est, an, ad hanc licentiâ dandam requiratur tantum consilium, an verò etiam consensus Conventus, vel majoris ejus partis? Prius affirmat *Suar. cit. sec. 4. n. 37*, quia de consilio tantum sit mentio, & jura quando volunt requirere consensum, illud exprimunt: quando verò dicitur, cum consilio Conventus, vel majoris ejus partis, per eam disjunctionem significatur, non esse opus totum Conventum, ad consilium petendum convenire: sed solum majorem ejus partem, arbitrio Prælati. Verum *Sanch. cit. c. 8. n. 82*. putat, totum Conventum esse convocandum, ad petendum consilium, & eam disjunctionem esse positam, majoris declarationis causâ, nempe ita cogendum esse totum Conventum, ut tamen non sit necessarium totius Conventus beneplacitum: sed sufficiat majoris partis; nam valde extraordinarium est in Religionibus, non totum Conventum, sed majorem tantum partem cogi. Addit idem *Sanch. c. l. n. 82*. per consilium ibi intelligi, & requiri consensum majoris partis Conventus; quia quando consilium est petendum ab aliquo, tanquam Collegâ, & particeps Officij, illud est necessario sequendum, adeoque tunc est idem quod consensus: at Conventus est Collega, & particeps Officij Prælati in rebus arduis exequendis. Quare sensus est, ut unâ cum Prælato, consentiat etiam totus Conventus, vel major ejus pars; quia sicut Prælatus non potest rem notabilem Monasterij alienare ad tempus modicum, sine consensu Conventus, ita

Zzz z 3

neque

neque personam. Et hæc explicatio videtur probabilior.

XLV. Caterum in *cit. c. 2. §. fin. h. t. in 6.* » alia excommunicationis sententia fertur in Do- » ctore, sive Magistros, qui Religiosos, habitu suo » dimisso, Leges, vel Physicam, seu Medicinam au- » dientes (scilicet si alias audiant, non prohibitas) sci- » enter docere, aut in scholis suis præsumperint re- » tinere, quam etiam ipso facto incurrunt.

Ex quo patet ad hanc censuram incurrendam requiri. Primò, ut Religiosus, habitu suo dimisso, his studijs vacet; nam si habitu retento, audiant has disciplinas, ea non incurrunt à Magistris docentibus: quamvis incurrant aliam excommunicationem latam in *c. Nuper; 29. c. Si concubina; 55. de sentent. excomm.* contra participantes cum excommunicato, in eodem crimine, quam tamen non incurrunt Magistri, nisi postquam Religiosus, audiendo scientias prohibitas, excommunicationem incurrit; quia antea non propriè participant in crimine cum excommunicato, & nisi participant cum illo, postquam nominatim denunciatus fuit. At verò excommunicationem latam in *cit. c. 2. §. fin. h. t. in 6.* non incurrunt, Magistri docentes sive denunciati, sive non; imò quamvis nullam excommunicationem incurrerint, excusante illos invincibili ignorantia, nam Magistri non ignorantes incurrunt hanc excommunicationem, quippe quæ non pendet ab excommunicatione per Religiosos contracta. *Suar. dif. 23. sec. 4. n. 41. in fine, Sanch. cit. l. 6. c. 8. n. 90.*

Requiritur secundò. Ut Magistri scienter Religiosos doceant, vel retineant; quia in *cit. c. 2. §. fin.* requiritur scientia, & præsumptio, ac proinde, si ex ignorantia, etiam culpabili, & crassa, modò non sit affectata, aut ita crassa, ut ingens temeritas dici possit, non incurrunt hanc censuram. *Suar. c. l. n. 39. Sanch. c. l. n. 100.* Nomine autem Doctoris, sive Magistri idem hic significatur, qui nimirum actu docet. Quare si non doceant, non incurrunt hanc censuram, quamvis gradu Doctoris sint insigniti. *Sanch. c. l. n. 96.* contra *Suar. c. l.* qui vult, quòd nomen Doctoris propter gradum sit positum: nomen Magistri verò propter Officium docendi.

XLVI. Requiritur tertio, ut Magistri doceant Religiosos, sive in Scholis, sive extra illas, vel ut retineant in scholis, quamvis non doceant; quia non utrumque copulativè: sed alterutrum disjunctivè exigitur, scilicet docere, vel retinere, in scholis *Sanch. c. l. n. 93. Suar. c. l. n. 40.* non tamen Magistri incurrunt excommunicationem, quamvis sciant Religiosos in domo propinqua audire, *Sanch. c. l. num. 95.* Neque etiam incurrunt censuram, si non docentes retineant extra scholas; quia in *cit. c. 2.* excommunicantur docentes, sine limitatione: at quoad retinentes exigitur, ut in scholis suis retineant, *Franc. in cit. c. 2. §. fin. n. ult. Sanch. c. l. n. 39. Suar. n. 40.* Retinere autem nihil aliud est, quàm positivè concurrere rogando, vel consulendo, vel defendendo suâ aucto-

ritate, vel favore, aut violentiâ aliquâ cogendo, ut in scholis Religiosus permaneat: non autem tenetur ipse Doctor, seu Magister Religiosum per vim ex scholis expellere, nisi sit Rector Universitatis, cui ex Officio incumbit expellere, vel aliunde sit Jurisdictione præditus: nec tenetur ideo intermittere Officium suum docendi, si non exeat: sed potest eum tollerare, & permissivè se habere. *Suar. c. l. n. 40. Sanch. c. l. num. 97. c. 98.*

Denique hanc excommunicationem non incurrunt, qui Leges, vel Medicinam docent, aut in scholis retinent Sacerdotes, vel Clericos seculares; cum in *cit. c. 2.* sermo sit de solis Religiosis, quia Lex pœnalis extendi non debet ad personas non expressas. Nec obstat, quòd Lex pœnalis loquens in uno ex casibus jure antiquo æquiparatis, debeat extendi ad alterum, in quo est eadem ratio; quia cum in jure æquiparantur duo extrema, secundum certam qualitatem: aliud jus loquens postea de altero ex illis extremis, non extenditur ad alterum in casu non æquiparato, *Franc. c. §. fin. not. 1. Sanch. c. l. n. 91.*

XLVII. Queritur tertio. Quomodo puniendi sint Monachi, seu Religiosi incorrigibiles? Resp. de hoc ita statutum habetur in *c. Relatum; 7. h. t.* Monachi, qui seculariter vivunt, & alios exemplo suo corrumpunt, ad observantiam regularem, appellatione remotâ, compelli debent, Quòd si aul-temerario restiterint, illis ejectis, Fratres alterius Ordinis (si non potest Monasterium ex Religiosis ejusdem Ordinis reformari) in illud inducendi sunt. Ubi *Gl. V. Inducatur* addit, novos Religiosos inducendos esse, ut, vel in perpetuum sint expulsi: vel ad tempus solum, donec illi corrigantur, & revertantur.

Hinc colligitur primò. Quòd Monasterium, seu Religiosi, si regulariter non vivant, semper debent reformari ex Monachis, seu Religiosis ejusdem Professionis, si fieri possit. *Gl. hic in notis*, de quoplu-
ra supra Tit. 36.

Colligitur secundò. Quòd Regula Ordinis obliget sub præcepto, *arg. hujus c.* Ubi Religiosi compelluntur ad ejus observantiam, & quidem ad gravem culpam in ijs, quæ ad tria vota substantialia pertinent, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 186. ar. 9.* imò etiam alia in regula contenta sunt sub præcepto, & obligant saltem ad culpam venialem: si verba regulæ sint præceptiva, vel æquipollentia præcepto. *S. Thom. cit. artic. 9. ad 1. Abb. in cit. c. Relatum; n. 6. h. t.* In quibusdam tamen Religionibus Regula non obligat ad culpam, nec mortalem, nec venialem: sed solum ad pœnam taxatam sustinendam. *S. Thom. c. l.*

Colligitur tertio. Episcopus non potest Religiosos è Monasterio expellere, & alios inducere, & non delinquant, nec etiam arctiorem Regulam imponere potest, *Gl. in cit. c. Relatum; V. Ejectis*; Secus est de Papa. *Abbas ibid.*

quoniam, 2.

